

SPORMETRE

The Journal of Physical Education and Sport Sciences
Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi

DOI: 10.33689/spormetre.808204

Geliş Tarihi (Received): 09.10.2020

Kabul Tarihi (Accepted): 11.06.2021

Online Yayın Tarihi (Published): 30.06.2021

BİREYSEL VE TAKIM SPORLARI ANTRENÖRLERİNİN LİDERLİK DAVRANIŞLARININ ÇEŞİTLİ DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERE GÖRE İNCELENMESİ

Demet ÖZTÜRK ÇELİK^{1*}

¹Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, OSMANİYE

Öz: Antrenörlerin mesleki başarıları açısından liderlik davranışlarını geliştirmeleri önemli bir faktör olarak görülmektedir. Bu çalışmada antrenörlerin liderlik davranış algılarının çeşitli sosyo-demografik değişkenlere göre incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada nicel araştırma türlerinden “betimsel tarama” modeli kullanılmıştır. Çalışma bireysel ve takım sporlarında görevli antrenörler ile yürütülmüştür (n=135). Antrenörlerin %81,5 takım sporları antrenörüdür. Veri toplamak için Sporda Liderlik Ölçeği ve demografik bilgi formu kullanılmıştır. İstatistiksel analizler için; verilerin normal dağılım varsayımını karşılayıp ve karşılamadığı Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro Wilk testleri sonucunda belirlenmiştir. Liderlik davranış puanlarının ilgili değişkenlere göre durumunu incelemek amacı ile normallik test sonuçları dikkate alınarak parametrik (Bağımsız gruplar t-testi, Tek yönlü Varyans Analizi ANOVA) ve non-parametrik (Mann-Whitney U ve Kruskal Wallis H) hipotez testleri uygulanmıştır. Çalışma sonucunda antrenörlerin liderlik davranış puanlarının, medeni durum, eğitim durumu, antrenör davranışı ve yaş değişkenlerine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar gösterdiği belirlenmiştir (p<.05). Araştırma sonucunda, 29 yaş ve altı, 30-39 yaş grubundaki antrenörlerin “Demokratik davranışı” tercih ettikleri, Bekar antrenörlerin evli antrenörlere oranla “Sosyal destek” davranışını tercih ettikleri belirlenmiştir. Ayrıca; Antrenörlerin liderlik davranışlarını spor dalı, kadro durumu, cinsiyet değişkeninin etkilemediği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Antrenör, başarı, spor dalı

INVESTIGATION OF LEADERSHIP BEHAVIOURS OF SPORTS TRAINERS WORKING IN INDIVIDUAL AND TEAM SPORTS IN TERMS OF VARIOUS DEMOGRAPHIC VARIABLES

Abstract: Development of leadership behaviour is considered to be an important factor for sports trainers in terms of their success in professional career. The purpose of this study was to investigate the perception of leadership behaviours among sports trainers in terms of various socio-demographic variables. In this study the descriptive survey model was utilized. The study was conducted among sports trainers working in individual and team sports(n=135). The %81,5 of the sports trainers were working in team sports. The data was obtained using “Leadership in Sports” scale and demographics information form. Both Kolmogorov-Smirnov and Shapiro Wilk tests were employed in order to test the normality of the data. Based on the results of normality tests, both parametric (Independent samples t-test, one-way ANOVA) and non-parametric (Mann-Whitney U and Kruskal Wallis H) were used in order to analyse the leadership behaviour scores of sports trainers in terms of demographic variables. The results of the present study showed that, there were statistically significant differences in leadership behaviour scores of sports trainers in terms of marital status, educational status, coaching behaviour and age variables (p<.05). Furthermore, it was determined that the sports trainers in the age groups of “29 age and under” and “30-39” prefer “Democratic behaviour” and the sports trainers with marital status as “single” prefer “Social support” behaviour as compared to sports trainers with marital status as “married”. Finally, it was determined that the leadership behaviours of sports trainers do not differ in terms of “sports branch, gender, tenure” variable.

Key Words: Sports trainer, success, sport branch

GİRİŞ

Sporda başarıların artırılması için sporcuya ve spora hizmeti görev edinmiş, iyi eğitilmiş, uygulama becerisi yüksek, alanının gerektirdiği bilgiyle donatılmış antrenörlere olan ihtiyaç her geçen gün artmaktadır (Sevim,1998). Alanında uzman kişiler olan antrenörler bilgi, tecrübe ve liderlik davranışlarıyla öne çıkmaktadırlar. Spor alanında belirlenen hedefi gerçekleştirmek için çalışan antrenör, sporcusu ve sporcularını belirlenen hedef etrafında toplamaktadır. Yani grubun lider rolünü üstlenmektedir (Sunay 2017). Bu bağlamda bireysel ve takım sporlarında görev yapan antrenörlerin liderlik davranışlarının demografik özelliklere göre incelenmesi önemli görülmektedir.

Mc Gregor (1960) tarafından lider, “örgüt amaçlarının gerçekleştirilmesi için hitap ettiği grubu etkileyen yol gösteren eşgüdüm sağlayan kişidir” şeklinde tanımlanmıştır. Enoksen (2011) antrenörlerin liderlik tarzının, sporcu performansı üzerinde önemli etkiye sahip olduğunu ifade etmiştir. Liderlik için zekâ, eğitim ve tecrübe önemlidir. Liderler sadece yeni grupların oluşmasında hizmet vermezler, aynı amaç için bir arada olan dağılmak üzere olan grupları birleştirmek için de görev yaparlar (Özsalmanlı, 2005). Bu bağlamda liderler toparlayıcı ve birleştirici özelliğe sahip kişilerdir.

İyi bir antrenör sporcusunu küçümsemeyen, sporcusuna saygı gösterebilen, bildiklerini hiçbir beklenti içerisinde olmadan sporcusuna aktarabilen, alanında eğitilmiş bireylerdir. Antrenör genel olarak sporcunun fiziksel, zihinsel, duygusal ve sosyal becerilerini geliştirmelerine yardımcı olan ve antrenmanın bilimsel yönlerini deşinen bu alanda özel eğitim alan kişilerdir (Konter, 1996). Bir amaç için bir araya gelmiş sporcuların alanında uzman yöneticisidir. Bu amaca ulaşabilmek için sporcularına akıl yolu ile yönlendiricilik yapmaktadır (Terry, 1991).

İlgili literatür incelendiğinde spor antrenörlüğü alanında, liderlik davranışlarıyla ilgili kapsamlı ve sistematik araştırmalar yapılmıştır (Chelladurai, 1990; Chelladurai ve Saleh, 1980; Enoksen ve ark. 2014; Smith ve Smoll, 2007; Trudel ve Gilbert, 1995). Antrenörlerin liderlik davranışları sporcu psikolojisi ve başarısı açısından önemli bir etkiye sahiptir. Antrenörlerin liderlik tarzları ile sporcuların psikososyal tepkileri arasındaki ilişki değerlendirildiğinde antrenör davranışlarının sporcu performansı, psikolojik ve duygusal refahı üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu düşüncesine sahip oldukları görülmüştür (Chelladurai ve Reimer, 1998; Horn, 2008).

Bu bağlamda, sporda başarıların artırılması ve devamlılığın sağlanması konusunda sporcuları eğiten ve yön veren antrenörlere önemli görevler düşmektedir. Antrenörlük literatürüne dayanan bu makalenin temel amacı bireysel ve takım sporu antrenörlerinin liderlik davranışlarını belirlemek ve çeşitli değişkenler doğrultusunda farklılaşıp farklılaşmadığını incelemektir. Araştırma sonuçlarının spor başarısında önemli rolü olan antrenörlerin liderlik becerileri hakkında bilgi sahibi olmalarına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu araştırma, nicel araştırma türlerinden betimsel tarama modeline uygun olarak düzenlenmiştir. Araştırma için önce literatür taraması yapılmış ve bu konudaki araştırmalar gözden geçirilmiştir.

Evren-Örneklem

Araştırmanın örneklem grubunu, 2019-2020 yılında görev yaptıkları federasyonda vizesini yaptırmış, Muğla ve Osmaniye ilinde basit tesadüfi örneklem yöntemiyle seçilen 135 antrenör (bireysel sporlarda 25, takım sporlarında 115) oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak kişisel bilgi formu ve sporda liderlik ölçeği kullanılmıştır. Kişisel bilgi formunda (cinsiyet, kadro durumu, antrenörlük derecesi, medeni durum, eğitim, spor dalı, başka bir işte çalışmak ister miydiniz, yaş, antrenör davranış tutumu) soruları yer almaktadır. Antrenörlerin liderlik davranışlarını ölçmek amacıyla Chelladurai ve Saleh, (1980) tarafından geliştirilen “Sporda Liderlik Ölçeği” kullanılmıştır. Tiryaki ve Toros (2001) çalışmalarında ölçeğin Türkçe ’ye uyarlanması işlemini gerçekleştirmiştir. Sporda liderlik ölçeğinin üç formu bulunmaktadır. Bu çalışmada antrenörlerin kendi lider davranışını algılaması formu kullanılmıştır. Ölçek 40 ifadeden ve beş alt boyuttan (eğitici ve öğretici davranış, demokratik davranış, otokratik davranış, sosyal destek davranış, pozitif geribildirim davranış) oluşmaktadır. Kişisel bilgi formunda antrenörlerin sporcularına karşı algıladıkları genel davranışlarını ve sporcuları ile ilişkilerini belirtmelerini amaçlayan ve 5’li likert tipinde “Çok Kötü”, “Kötü”, “Orta”, “İyi” ve “Çok İyi” maddelerini içeren “Sporcularınız ile İlişkilerinizi Nasıl Yorumlarsınız?” sorusu bulunmaktadır. Bu soru çalışmada “antrenör davranış tutumu” değişkeni olarak geçmektedir. Bu çalışmada yazar tarafından ölçeğin Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı tüm boyutlar için en yüksek ve en düşük .78- .71 olarak hesaplanmıştır.

Verilerin Toplanması

Yazarın bağlı olduğu kurumdan 18.08.2020 tarih ve 2020/28/3 sayılı kararla etik kurul izni alındıktan sonra, Antrenörlere Google Forms Linki ile ölçeklerin doldurulması sağlanmıştır. Araştırmacı veriler toplanırken Google Forms Linki ile antrenörlere ölçekler ve çalışma hakkında bilgi vermiştir. Anketlerin doldurulma süresi yaklaşık 10 -15 dakika sürmektedir.

Verilerin Analizi

Verilerin analizi SPSS 25.0 istatistik paket programında yapılmıştır. Antrenörlerin tanıtıcı özellikleri için tanımlayıcı istatistikler (sayı, yüzde, ortalama, standart sapma) kullanılmıştır. Verilerin normal dağılıma uygunluğunu test etmek amacıyla Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk testleri uygulanmıştır. Normallik testleri sonucunda antrenörlerin tanıtıcı özelliklerine göre liderlik davranış puanlarını incelemek amacıyla parametrik (Bağımsız gruplar t- testi, Tek yönlü varyans analizi ANOVA) ve parametrik olmayan (Mann-Whitney U ve Kruskal Wallis H) hipotez testleri uygulanmıştır. Çoklu gruplarda anlamlılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek için Dunn-Bonferroni ve Tukey HSD post-hoc testleri gerçekleştirilmiştir. Anlamlılık düzeyi $p < .05$ olarak alınmıştır.

BULGULAR

Katılımcıların Demografik Özellikleri

Çalışmaya, 135 antrenör katılımı kabul etmiştir. 135 katılımcının 51’i (%37,8) özel sektörde çalışmaktadır. 47’si (%34,8) 3. kademe antrenörlük derecesine sahiptir. 110’u (%81,5) takım sporları antrenörü, 61’i (%45,2) 30-39 yaş grubunda, 103’ü (%76,3) erkek antrenör, 83’ü (%61,5) evli, 89’u (%65,9) üniversite mezunu, 83’ü (%61,5) çok iyi antrenör davranış tutumuna sahip ve 106’sı (%78,5) başka bir işte çalışma şansınız olsa çalışır mısınız sorusuna hayır cevabını vermiştir (Tablo 1).

Tablo 1. Antrenörlerin tanıtıcı özellikleri (n= 135)

Değişkenler	N	%
Kadro Durumu		
Kadrolu	37	27,4
Sözleşmeli	47	34,8
Özel Sektör	51	37,8
Antrenörlük Derecesi		
1. Kademe	39	28,9
2. Kademe	31	23,0
3. Kademe	47	34,8
4. Kademe	13	9,6
5. Kademe	5	3,7
Spor Dalı Türü		
Bireysel	25	18,5
Takım Sporları	110	81,5
Başka bir işte çalışmak ister miydiniz?		
Evet	29	21,5
Hayır	106	78,5
Yaş		
29 yaş ve altı	41	30,4
30-39 yaş	61	45,2
40 yaş ve üzeri	33	24,4
Cinsiyet		
Kadın	32	23,7
Erkek	103	76,3
Medeni Durum		
Evli	83	61,5
Bekar	52	38,5
Eğitim Durumu		
Lise	29	21,5
Üniversite	89	65,9
Lisansüstü	17	12,6
Antrenör Davranış Tutumu		
İyi	52	38,5
Çok İyi	83	61,5

Cinsiyet Değişkenine Göre Katılımcıların Liderlik Davranış Puanları

Araştırmaya katılım gösteren antrenörlerin liderlik davranış puanları cinsiyet değişkenine göre incelendiğinde liderlik davranış puanlarının tüm alt boyutlarıyla cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p > .05$) (Tablo 2).

Tablo 2. Mann Whitney U Testi: cinsiyet değişkenine göre liderlik davranış puan dağılımı (n= 135)

Liderlik Davranışı Alt Boyutları	Cinsiyet	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	p
Eğitici ve Öğretici Davranış	Kadın	32	61,53	1969,00	1441,000	,283
	Erkek	103	70,01	7211,00		
Demokratik Davranış	Kadın	32	62,02	1984,50	1456,500	,320
	Erkek	103	69,86	7195,50		
Sosyal Destek Davranışı	Kadın	32	57,31	1834,00	1306,000	,075
	Erkek	103	71,32	7346,00		
Pozitif Geribildirim Davranış	Kadın	32	66,80	2137,50	1609,500	,841
	Erkek	103	68,37	7042,50		
Otokratik Davranış	Kadın	32	58,95	1886,50	1456,500	,132
	Erkek	103	70,81	7293,50		

*p<,05

Yaş Değişkenine Göre Katılımcıların Liderlik Davranış Puanları

Araştırmaya katılım gösteren antrenörlerin liderlik davranış puanları yaş değişkenine göre incelendiğinde “demokratik davranış” puanının yaş değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir (p<.05). Yapılan TUKEY post-hoc testi sonucunda farkın “29 yaş ve altı - 30-39” yaş gruplarından kaynaklandığı belirlenmiştir. Ölçeğin diğer alt boyutlarında (eğitici ve öğretici davranış, otokratik davranış, sosyal destek davranış, pozitif geribildirim davranışlarında) ise yaş değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır (p>.05) (Tablo 3).

Tablo 3. ANOVA: yaş değişkenine göre liderlik davranış puan dağılımı (n=135)

Liderlik Davranışı Alt Boyutları	Yaş	N	Ort.	S.S	F	p	Post-Hoc (TUKEY)
Eğitici ve Öğretici Davranış	29 yaş ve altı	41	58,487	5,005	1,505	,226	
	30-39 yaş	61	56,852	4,478			
	40 yaş ve üzeri	33	57,515	4,576			
Demokratik Davranış	29 yaş ve altı	41	35,707	5,441	5,838	,004*	29 yaş ve altı 30-39
	30-39 yaş	61	32,737	5,069			
	40 yaş ve üzeri	33	35,909	5,064			
Otokratik Davranış	29 yaş ve altı	41	15,195	3,265	,773	,464	
	30-39 yaş	61	15,918	2,882			
	40 yaş ve üzeri	33	16,000	3,807			
Sosyal Destek Davranışı	29 yaş ve altı	41	32,756	3,713	2,004	,139	
	30-39 yaş	61	31,393	3,343			
	40 yaş ve üzeri	33	32,037	3,550			
Pozitif Geribildirim Davranışı	29 yaş ve altı	41	20,975	3,372	,786	,458	
	30-39 yaş	61	20,229	2,698			
	40 yaş ve üzeri	33	20,697	3,127			

*p<,05

Kadro Durumuna Göre Katılımcıların Liderlik Davranış Puanları

Araştırmaya katılım gösteren antrenörlerin liderlik davranış puanları kadro durumuna göre incelendiğinde liderlik davranış puanlarının tüm alt boyutlarında anlamlı bir farklılık belirlenmemiştir (p>.05) (Tablo 4).

Tablo 4. ANOVA: kadro durumuna göre liderlik davranış puan dağılımı (n=135)

Liderlik Davranışı Alt Boyutları	Kadro Durumu	N	Ort.	S.S	F	p
Eğitici ve Öğretici Davranış	Kadrolu	37	57,513	4,207	1,013	,366
	Sözleşmeli	47	56,808	4,665		
	Özel Sektör	51	58,156	5,017		
Demokratik Davranış	Kadrolu	37	35,135	5,328	1,130	,326
	Sözleşmeli	47	33,489	5,051		
	Özel Sektör	51	34,745	,656		
Otokratik Davranış	Kadrolu	37	15,351	3,816	,440	,645
	Sözleşmeli	47	16,021	2,915		
	Özel Sektör	51	15,705	3,10		
Sosyal Destek Davranışı	Kadrolu	37	31,783	3,441	2,323	,102
	Sözleşmeli	47	31,361	3,614		
	Özel Sektör	51	32,843	3,437		
Pozitif Geribildirim Davranışı	Kadrolu	37	20,864	2,730	,595	,553
	Sözleşmeli	47	20,191	3,417		
	Özel Sektör	51	20,705	2,837		

*p<,05

Eğitim Durumuna Göre Katılımcıların Liderlik Davranış Puanları

Araştırmaya katılım gösteren antrenörlerin liderlik davranış puanları eğitim durumu değişkenine göre gruplandıktan sonra gerçekleştirilen Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro Wilk testleri sonucunda “eğitici ve öğretici davranış” ve “pozitif geribildirim davranış” puanlarının normal dağılıma uymadığı belirlenirken, “sosyal destek davranış”, “demokratik davranış” ve “otokratik davranış” puanlarının normal dağılıma uyduğu belirlenmiştir. Araştırmada antrenörlerin liderlik davranış puanları eğitim durumu değişkenine göre incelendiğinde “pozitif geribildirim davranış” puanlarının istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmüştür (p<,05). Anlamlılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek için gerçekleştirilen Dunn-Bonferroni post-hoc testi sonucunda farkın “Lisansüstü-Üniversite” gruplarından kaynaklandığı görülmüştür. Ayrıca pozitif geribildirim davranışı puanları incelendiğinde “üniversite” mezunu (Ön lisans ve Lisans) antrenörlerin pozitif geribildirim puanlarının “lisansüstü” eğitim mezunu (Yüksek Lisans, Doktora) antrenörlere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Antrenörlerin liderlik davranış puanları eğitim durumu değişkenine göre incelendiğinde “eğitici ve öğretici davranış” puanlarının istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir (Tablo 5). Bu sonuç doğrultusunda antrenörlerin “sosyal destek davranış” puanları eğitim durumu değişkenine göre incelendiğinde “sosyal destek davranış” puanlarının eğitim durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmüştür (p<,05). Belirlenen bu anlamlı farkın hangi gruptan kaynaklandığını tespit etmek amacıyla gerçekleştirilen post-hoc (TUKEY HSD) testi sonucunda “sosyal destek davranış” puanlarındaki farklılığın “Üniversite- Lisansüstü” gruplarından kaynaklandığı belirlenmiştir.

Tablo 5. Kruskal Wallis H Testi: eğitim durumuna göre liderlik davranış puan dağılımı (n= 135)

Liderlik Davranışı Alt Boyutları	Eğitim Durumu	N	Sıra Ort.	χ^2	sd	p	Post-Hoc
Eğitici ve Öğretici Davranış	Lise	29	59,28	3,501	2	,174	
	Üniversite	89	75,52				
	Lisansüstü	17	59,24				
Pozitif Geribildirim Davranışı	Lise	29	60,64	8,225	2	,016*	Lisansüstü-Üniversite
	Üniversite	89	74,35				
	Lisansüstü	17	47,32				

*p<,05

Antrenörlerin liderlik davranış puanları eğitim durumu değişkenine göre incelendiğinde “demokratik davranış ve otokratik davranış” puanlarının istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir (Tablo 6).

Tablo 6. ANOVA: eğitim durumuna göre liderlik davranış puan dağılımı (n= 135)

Liderlik Davranışı Alt Boyutları	Eğitim Durumu	N	Ort.	S.S	F	p	Tukey
Demokratik Davranış	Lise	29	33,724	5,522	1,428	,243	
	Üniversite	89	34,943	5,580			
	Lisansüstü	17	32,823	3,395			
Otokratik Davranış	Lise	29	16,413	2,442	1,187	,308	
	Üniversite	89	15,640	3,533			
	Lisansüstü	17	14,941	2,680			
Sosyal Destek Davranışı	Lise	29	31,413	3,332	4,776	,010*	Üniversite-Lisansüstü
	Üniversite	89	32,629	3,345			
	Lisansüstü	17	30,000	4,077			

*p<,05

Medeni Durum Değişkenine Göre Katılımcıların Liderlik Davranış Puanları

Araştırmaya katılım gösteren antrenörlerin liderlik davranış puanları medeni durum değişkenine göre incelendiğinde “sosyal destek davranış” puanlarının “medeni durum” değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmüştür (p<.05). Antrenörlerin liderlik davranış puanları medeni durum değişkenine göre incelendiğinde “eğitici ve öğretici davranış, otokratik davranış, pozitif geribildirim davranış, demokratik davranış” puanlarının “medeni durum” değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir (Tablo 7).

Tablo 7. Bağımsız gruplar t-testi: medeni durum değişkenine göre liderlik davranış puan dağılımı (n=135)

Liderlik Davranışı Alt Boyutları	Medeni Durum	N	Ort.	S.S	t	p
Eğitici ve Öğretici Davranış	Evli	83	57,120	4,890	-1,226	,222
	Bekar	52	58,134	4,311		
Otokratik Davranış	Evli	83	15,819	3,139	,455	,650
	Bekar	52	15,557	3,415		
Pozitif Geribildirim Davranış	Evli	83	20,409	2,867	-,781	,436
	Bekar	52	20,826	3,252		
Sosyal Destek Davranışı	Evli	83	31,397	3,211	-2,613	,010*
	Bekar	52	33,057	3,811		
Demokratik Davranış	Evli	83	34,060	4,966	-,930	,355
	Bekar	52	34,980	5,958		

*p<,05

Antrenörlerin Sporcularına Davranışlarına Göre Liderlik Puanları

Araştırmaya katılım gösteren antrenörlerin liderlik davranış puanları “antrenör davranış tutumu” değişkenine göre incelendiğinde “eğitici ve öğretici davranış, otokratik davranış, demokratik davranış ve pozitif geribildirim davranış” puanlarının “antrenör davranış tutumu” değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği görülmüştür (p<.05). Bu alt boyutlarda antrenörlerin “çok iyi” davranış tutumunu “iyi” davranış tutumuna göre daha çok benimsedikleri görülmüştür. Liderlik davranış puanları “antrenör davranış tutumu” değişkenine göre incelendiğinde ise “sosyal destek davranış” puanlarının “antrenör davranış tutumu” değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği görülmüştür (Tablo 8).

Tablo 8. Mann-Whitney U Testi: antrenörlerin sporcularına davranışlarına göre puan dağılımı (n= 135)

Liderlik Davranışı Alt Boyutları	Antrenör Davranış Tutumu	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	p
Eğitici ve Öğretici Davranış	Çok iyi	83	81,70	6781,00	1021,000	,000*
	İyi	52	46,13	2399,00		
Otokratik Davranış	Çok iyi	83	73,71	6118,00	1684,000	,031*
	İyi	52	58,88	3062,00		
Pozitif Geribildirim Davranış	Çok iyi	83	74,70	6200,00	1602,000	,011*
	İyi	52	57,31	2980,00		
Sosyal Destek Davranışı	Çok iyi	83	75,08	6231,50	1570,500	,276
	İyi	52	56,70	2948,50		
Demokratik Davranış	Çok iyi	83	70,90	5884,50	1917,500	,008*
	İyi	52	63,38	3295,50		

*p<,05

Spor Dalı Değişkenine Göre Katılımcıların Liderlik Davranış Puanları

Araştırmaya katılım gösteren antrenörlerin liderlik davranış puanları spor dalı değişkenine göre incelendiğinde tüm alt boyutlarda istatistiksel olarak anlamlı bir farka rastlanmamıştır (p>.05) (Tablo 9).

Tablo 9. Mann-Whitney U Testi: spor dalı değişkenine göre liderlik davranış puan dağılımı (n=135)

Liderlik Davranışı Alt Boyutları	Spor Dalı	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	p
Eğitici ve Öğretici Davranış	Bireysel	25	60,92	1523,00	1198,000	,315
	Takım	110	69,61	7657,00		
Demokratik Davranış	Bireysel	25	68,38	1709,50	1365,500	,957
	Takım	110	67,91	7470,50		
Sosyal Destek Davranışı	Bireysel	25	57,42	1435,50	1110,500	,132
	Takım	110	70,40	7744,50		
Pozitif Geribildirim Davranış	Bireysel	25	60,58	1514,50	1189,500	,290
	Takım	110	69,69	7665,50		
Otokratik Davranış	Bireysel	25	69,10	1727,50	1347,500	,876
	Takım	110	67,75	7452,50		

*p<,05

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırmanın amacı bireysel ve takım sporları antrenörlerinin liderlik davranışlarının çeşitli demografik özelliklere göre incelenmesidir. Spor ve sporcu için çalışan antrenörlerin, liderlik davranışlarının ve boyutlarının araştırılması antrenörün üstlenmiş olduğu liderlik rolü için önemlidir. Araştırmamızın bulgularına göre, demografik değişkenlerden cinsiyet, kadro durumu, spor dalı değişkenleri liderlik davranışlarında farklılık yaratmamaktadır. Bilir ve ark. (2019) tarafından gerçekleştirilen ve antrenör yetiştirme kurslarına katılan bireylerin liderlik davranış algılarının incelendiği çalışmada, bireylerin liderlik davranışlarının cinsiyete göre farklılık göstermediği belirlenmiştir. Bu sonuç araştırmamızın bulgusu ile de örtüşmektedir. Ayrıca, Aydın ve ark. (2016) beden eğitimi ve spor yüksek okulunda eğitim gören öğrencilerin liderlik davranışlarının incelediği araştırmasında, öğrencilerin liderlik davranışlarının cinsiyete göre farklılık göstermediğini ifade etmiştir. Antrenörlerin kadro durumlarına (sözleşmeli, kadrolu, özel sektör) göre liderlik davranış puanları incelendiğinde liderlik davranışı alt boyutlarının hepsinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir. Bu sonuçtan antrenörlerin çalışma koşullarının liderlik davranışlarını etkilemediği sonucunu çıkarabiliriz.

Spor dalı değişkenine göre (bireysel ve takım sporları) antrenörlerin liderlik davranışları farklılaşmamaktadır. Tespit edilen bu bulgu ışığında antrenörlerin, sporcuları için gerekli olan her türlü gereksinimi kulak veren, gerekli desteği sağlayan ve sporcu performansını üst düzeye çekmek için emek harcayan antrenörlerin “spor dalı” değişkeninden etkilenmediği sonucunu çıkarabiliriz. Bu bulgu ile aynı doğrultuda, Doğan ve Moralı (2001) tarafından gerçekleştirilen araştırmada sporcuların antrenörleri için tercih ettikleri liderlik davranışlarında bireysel ve takım sporlarında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

Liderlik davranışının alt boyutlarından olan “demokratik davranış” puanları yaş değişkenine göre incelendiğinde demokratik davranış puanlarının yaş gruplarına göre anlamlı bir fark gösterdiği bulunmuştur. Farkın 29 yaş ve altı, 30-39 yaş aralığındaki gruplardan kaynaklandığı belirlenmiştir. Bu yaş grubundaki antrenörlerin, karar alma sürecinde sporcularını ne derece dahil ettiği ile ilgili olan “demokratik davranış” alt boyutunu benimsedikleri görülmüştür. Bu bulgu sonucunda 29 yaş ve altı yaş aralığındaki antrenörlerin mesleğine yeni başlaması ve sporcularına daha demokratik davranmak istemesinden kaynaklanabileceği söylenebilir. Ayrıca; 30-39 yaş aralığındaki antrenörlerin puan ortalamalarına bakıldığında en düşük demokratik davranış puana sahip olan yaş aralığı grubunda oldukları görülmektedir. Bu bulguyu destekler nitelikte Serin (2016) tarafından boks antrenörlerinde liderlik tarzlarının belirlenmesine ilişkin gerçekleştirilen çalışmada elde edilen liderlik davranışı alt boyutlarından “demokratik davranış” puanlarının cinsiyete göre farklılık göstermediği sonucu, araştırma sonuçlarımızla örtüşmektedir. Ayrıca bulgularımızdan farklı olarak Özalp (2019) futbol antrenörlüğü yapan bireylerin liderlik davranışlarını incelediği çalışmasında futbol antrenörlerinin “demokratik davranış” puanlarının yaş değişkenine göre farklılık gösterdiği sonucuna varmıştır.

Liderlik davranışı ölçeğinin diğer alt boyutlarından elde edilen liderlik davranışı puanları incelendiğinde ise yaş değişkenine göre bu alt boyutlardaki davranış puanlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Bu bulgu sonucunda antrenörlerin liderlik davranışı puanlarında “demokratik davranış” alt boyutu haricinde diğer tüm alt boyutlarda yaş faktörünün etkili olmadığı söylenebilir. Çalışma sonuçlarını destekler nitelikte Hasançebioğlu, (2002) ve ayrıca Yalnız Solmaz ve Aydın, (2015) gerçekleştirdikleri çalışmalarında liderlik davranış puanlarının yaş değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediğini tespit etmiştir.

Antrenörlerin eğitim durumlarına göre liderlik davranışı puanları incelendiğinde, “pozitif geri bildirim davranışı” ve “sosyal destek davranışı” puanlarında eğitim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu belirlenmiş ve farkın lisansüstü-üniversite gruplarından kaynaklandığı tespit edilmiştir. Ayrıca, liderlik davranış puanları incelendiğinde “üniversite mezunu” antrenörlerin puan ortalamalarının “lisansüstü mezunu” antrenörlere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu bulgu sonucunda, liderlik davranışı puanlarında elde edilen bu farkın “lisansüstü mezunu” antrenörlerin “üniversite mezunu” antrenörlere göre akademik çalışmalarını antrenörlük mesleğini icra etmelerinden daha önde tutmalarından kaynaklandığı söylenebilir.

Çalışmada antrenörlerin medeni durum değişkenine göre liderlik davranışı alt boyutlarından “sosyal destek davranış” puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir. Bu bulgu ışığında, sosyal destek davranış puan ortalamalarına bakıldığında; bekar antrenörlerin evli antrenörlere oranla sosyal destek davranışını daha fazla tercih ettikleri ve sporcularının ihtiyaçlarının belirlenip karşılanması, olumlu bir grup atmosferi oluşturulması

ve antrenör ile sporcular arasında sıcak ilişkiler kurma gereksinimlerini giderme konusunda daha etkin oldukları söylenebilir.

Antrenör tutum ve davranışları sporcu başarısında doğrudan etkili olması sebebiyle spor başarılarının artırılmasında antrenör ve sporcu ilişkisi önemlidir. Antrenörün liderlik tarzı açısından kendini bilmesi ve bunu sporcu özelliklerine göre şekillendirebilmesi gereklidir (Temel, 2010). Araştırmanın elde edilen bulgularından antrenörlerin sporcularına karşı liderlik tutumlarında “eğitici ve öğretici, otokratik, pozitif geribildirim” davranışlarında “çok iyi” davranış tutumunu “iyi” davranış tutumuna göre daha çok tercih etmesi bu ifadeyi desteklemektedir. Sonuç olarak, çalışmaya konu olan bireysel ve takım sporları antrenörlerinin, sporcularına karşı liderlik davranışlarını en üst seviyede tuttuklarını ve sporcu başarısını olumsuz etkileyecek davranışlardan kaçındıklarını söyleyebiliriz. Literatürde araştırma bulgularımızı destekleyen çalışmalar vardır. Bunlar, Toros, (2012) araştırmasında antrenör davranışlarının sporcular tarafından otokratik olarak algılandığını ifade etmiştir. Kandemir, (2017) araştırmasında bireysel spor dallarındaki sporcular tarafından; “eğitici ve öğretici, pozitif geribildirim” antrenör davranışını sergilediklerini ortaya koymuştur. Araştırma bulgularımızı destekleyen bu sonuçlar antrenörlerin “pozitif geribildirim, eğitici ve öğretici, otokratik davranış” ile sporcularına kulak veren, teknik- taktik ve beceri eğitimine önem veren, sporcu performansının artmasına katkıda bulunan antrenörlere ihtiyaç olduğunu göstermektedir.

Sonuç olarak, “29 yaş ve altı- 30-39” yaş grubundaki antrenörlerin “Demokratik davranışı” tercih ettikleri, bekar antrenörlerin evli antrenörlere oranla “Sosyal destek” davranışını tercih ettikleri belirlenmiştir. Antrenörlerin sporcularına karşı tutumlarında “eğitici ve öğretici, otokratik, pozitif geribildirim” davranışlarında “çok iyi” davranış tutumunun “iyi” davranış tutumuna göre daha çok tercih ettikleri belirlenmiştir. Ayrıca; antrenörlerin liderlik davranışlarını cinsiyet, kadro durumu, spor dalı değişkenlerinin etkilemediği sonucuna varılmıştır.

ÖNERİLER

Antrenörlük eğitimi veren fakülte ve yüksekokullarda öğrenim gören öğrencilere liderlik davranışlarını geliştirebilmeleri için ders müfredatlarına liderlikle ilgili dersler eklenebilir. Spor federasyonlarının açmış olduğu antrenörlük kurslarında antrenörlerin liderlik davranışlarına katkı sağlayacağını düşündüğümüz “liderlik davranış kazanımlarıyla” ilgili dersler eklenebilir. Ayrıca, spor federasyonları kendi bünyesinde antrenör olarak görev yapan personelleri için gelişim seminerleri ve eğitim seminerleri düzenlerken antrenörlerin liderlik davranışlarına katkı sağlayacak güncel konularla örnek sunumlar hazırlayabilir. Bu çalışmanın örneklemini genişleterek gelecekte başka gruplarla ve değişkenlerle spora ve sporcuya fayda sağlayacak araştırmalar yapılabilir.

KAYNAKLAR

- Aydın, R., Bozkuş, T., Murat, K. (2016). Beden eğitimi ve spor yüksekokullarındaki öğrencilerin liderlik özelliklerinin cinsiyet değişkenine göre incelenmesi. *International Journal of Sport Culture and Science*, 4(Special Issue 1), 122-131.
- Bilir, F. P., Şahin, N., Sangün, L. (2019). Antrenör Yetiştirme Kurslarına Katılan Bireylerin Liderlik Davranış Algılarının İncelenmesi. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 17(2), 218-230. doi:10.33689/spormetre.452438
- Chelladurai, P., Saleh, S. D. (1980). Dimensions of Leader Behavior in Sports: Development of a Leadership Scale. *Journal of Sport Psychology*, 2(1), 34-45. doi:10.1123/jsp.2.1.34
- Chelladurai, P. (1990). Leadership in sports: A review. *International Journal of Sport Psychology*, 21(4), 328–354.
- Chelladurai, P., Riemer, H. A. (1998). Measurement of leadership in sport. In J. L. Duda (Ed.), *Advances in sport exercise psychology measurement* (pp. 227-253). Morgantown, WV, United States: Fitness Information Technology, Inc.
- Doğan, B., Moralı, S. (2001). Lider Davranışının Bireysel ve Takım Sporlarında Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi. *İ.Ü. Spor Bilimleri Dergisi*, 1(2), 20-27.
- Enoksen, E. (2011). Drop-out Rate and Drop-out Reasons Among Promising Norwegian Track and Field Athletes: A 25 Year Study. *Scandinavian Sport Studies Forum*, 2, 19-43.
- Enoksen, E., Fahlström, P., Johansen, B., Christensen, J., Hageskog, C.-A., & Høigaard, R. (2014). Perceptions of leadership behavior and the relationship to athletes among Scandinavian coaches. *Scandinavian Sport Studies Foun*, 5, 131-147.
- Hasançebioğlu, T. (2002). *Öğretmenlerin liderlik stilleri, bilgisayar tutumları ve aralarındaki ilişkilerin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul.
- Horn, T. S. (2008). Coaching effectiveness in the sport domain. In T. S. Horn (Ed.), *Advances in sport psychology* 3rd ed. (pp. 239-267). Champaign, IL, US: Human Kinetics.
- Kandemir, D. (2017). *Elazığ ilinde farklı bireysel spor dallarında görev yapan antrenörlerin liderlik tarzlarının incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Konya.
- Konter, E. (1996). *Bir Lider Olarak Antrenör*. İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım.
- McGregor, D. (1960). *The human side of enterprise*. New York, USA: Mc Graw-Hill Book Comp.
- Özalp, A. (2019). *Futbol antrenörlüğü yapan bireylerin liderlik tarzlarının belirlenmesi (Balıkesir il örneği)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Balıkesir Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı Balıkesir.
- Özsalmanlı, A. Y. (2005). Türkiye’de kamu yönetiminde liderlik ve lider yöneticilik. *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(13), 137-146.
- Serin, K. (2016). *Boks antrenörlerinin liderlik tarzlarının belirlenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Konya.
- Sevim, Y. (1998). Türkiye’de Antrenör Eğitim Yapısı ve Temel İlkeleri. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 3(1), 1-10.
- Smith, R. E., & Smoll, F. L. (2007). Social-Cognitive Approach to Coaching Behaviors. In *Social Psychology in Sport*. (pp. 75-90). Champaign, IL, US: Human Kinetics.

Sunay, H. (2017). *Spor Yönetimi* (3. Bs.). Ankara: Gazi Kitabevi.

Temel, V. (2010). *Konya iline ait bireysel ve takım sporu antrenörlüğü yapan bireylerin liderlik tarzlarının karşılaştırılması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Beden Eğitimi Ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı, Karaman.

Terry, P. (1991). The psychology of the coach-athlete relationship. In S. J. Bull (Ed.), *Sport Psychology: A Self-help Guide*. London: The Crowood Press.

Toros, T. (2012). Genç erkek basketbolcularda, turnuva öncesi ve turnuva sonrası sporcuların algıladıkları antrenörlük davranışı, hedef yönelimleri, takım sargınlığı, algılanan motivasyonel iklim ve kolektif yeterlik arasındaki farklılığın analizi. *Pamukkale Journal of Sport Sciences (PJSS)*, 2(1), 27-39.

Trudel, P., Gilbert, W. (1995). Research on coaches' behaviors: Looking beyond the refereed journals. *Avante*, 1(2), 94-106.

Tiryaki, Ş., Toros, Z. (2001). *Spor için liderlik ölçeğinin-koçun davranışlarını algılaması versiyonun-Türk koçlarına uyarlanması çalışması: Ön bulgular*. II. Uluslararası Spor Psikolojisi Sempozyumu, 11-12 Ekim, İzmir, Türkiye.

Yalnız Solmaz, D., Aydın, G. (2015). Beden Eğitimi ve Spor Öğretmen Adaylarının Liderlik Özelliklerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Journal of International Social Research*, 8(41), 1077-1084. doi: 10.17719/jisr.20154115091.